

юридичною силою, територією і місцем дії, суб'єктами нормотворення, особливостями якісних ознак структурних елементів. Встановлено, що більшість конституційно-правових норм не мають тричленної структури.

Ключові слова: конституція, конституційно-процесуальні норми, класифікація конституційних норм, особливості норм конституційного права.

Резюме

Stolaieva D. B. Вопросы реализации конституционно-процессуальных норм.

В статье освещаются вопросы реализации конституционно- процессуальных норм. Показано, что нормы конституционного права, имея определенные общие признаки, существенно различаются между собой за предметом и методом правового регулирования, юридической силой, территорией и местом действия, субъектами нормотворчества, особенностями качественных признаков структурных элементов. Установлено, что большинство конституционно-процессуальных норм не имеют трехчленной структуры.

Ключевые слова: конституция, конституционно-процессуальные нормы, классификация конституционных норм, особенности конституционных норм права.

Summary

Stolaieva D. Issues of constitutional and procedural rules implementation.

The article covers the issues of constitutional and procedural rules implementation. It presents the fact that the rules of constitutional law, having certain common features, significantly differ among themselves by subject and method of legal regulation, legal force, territory and place of action, by subjects of rulemaking, by specifics of qualitative attributes of structural elements. It was found that the majority of the constitutional and procedural rules have tripartite structure.

Key words: constitution, constitutional and procedural rules, classification of constitutional rules, specifics of the constitutional law rules.

УДК 347.965

Т. С. ФЕЩУК

*Тетяна Сергіївна Фещук, студентка магістра-
тури Київського національного університету імені
Тараса Шевченка*

ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

За своєю правовою природою адвокатура виконує в суспільстві одну з найважливіших громадянських функцій – надання правової допомоги, тому від того, наскільки вона сильна, організована, законодавчо захищена значною мірою залежить впевненість кожного громадянина у своєму благополуччі. Це, у свою чергу, потребує формування належної законодавчої бази, що відповідатиме міжнародним стандартам організації та діяльності адвокатури. Однак будь-яким змінам у законодавстві повинно передувати створення належного теоретичного підґрунтя, лише базуючись на висновках якого можна вести мову про такі зміни.

У юридичній літературі правовий статус адвоката досліджували такі вчені, як Т. В. Варфоломєєва, Я. П. Зейкан, А. Г. Кучерена, І. Є. Марочкін, А. В. Рагулін, С. Ф. Сафулько, О. Д. Святоцький, О. В. Синеокий, Л. В. Тацій, А. Т. Філіппова, Д. П. Фіолевський, С. Я. Фурса, П. В. Хотенець, О. Г. Яновська та ін. Проте при цьому науковці приділяли достатньо мало уваги дослідженню окремих елементів правового статусу адвоката, зокрема такому, як професійні права адвоката, що, як відомо, виступають головним інструментарієм адвоката, його «зброєю» у повсякденній боротьбі на правовому фронті. Усе це й зумовлює підвищений інтерес до обраної теми.

Таким чином, метою цієї статті є дослідження професійних прав адвоката за законодавством України, їх поняття та різних підходів щодо класифікації, а також вироблення власної позиції автора з цих питань.

У Законі України (далі –ЗУ) «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність визначається як незалежна професійна діяльність адвоката (п. 2 ст. 1), а адвокатура – як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі (ст. 2). Використання терміна «професійний» в контексті адвокатської діяльності має давню традицію і, зокрема, було пов'язано з тим, що клас адвокатів виник саме як клас осіб, котрі присвятили себе правозаступництву, причому здійснюючи це професійно, а не в силу родинних чи приятельських зв'язків з особами¹. Сьогодні ж професійність адвокатської асоціації означає те, що її членами можуть бути лише адвокати і що така асоціація здійснює діяльність, пов'язану з професійними інтересами її членів². Відповідно, при визначенні прав адвокатів акцентується увага на тому, що вони є саме професійними правами.

Український науковець С. Р. Леськів, аналізуючи права суддів, зазначає, що професійні права суддів належать до спеціальних прав, тобто тих, які особа набула у зв'язку зі здійсненням професійної діяльності і

які іменуються спеціальними, оскільки різняться від загальних прав, характерні для виключного кола осіб та закріплені у спеціальних правових актах³. Вбачається, що такий підхід цілком можна використовувати і при характеристиці професійних прав адвокатів, які, отже, характеризуються наступними особливостями:

1) це права, що належать спеціальним суб'єктам – адвокатам, тобто фізичним особам, які мають повну вищу юридичну освіту, володіють державною мовою, мають стаж роботи в галузі права не менше двох років, склали кваліфікаційний іспит, пройшли стажування (крім випадків, визначених законом), склали присягу адвоката України та отримали свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю (згідно з ч. 1 ст. 6 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»);

2) вони визначені спеціальними нормативно-правовими актами – ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», актами процесуального законодавства та іншими нормативними актами, які регулюють адвокатську діяльність;

3) вони обумовлені специфікою набуття та припинення правового статусу адвоката;

4) ці права являють собою гарантовані законом межі можливої (допустимої, дозволеної) поведінки адвоката.

Таким чином, професійні права адвоката – це визначені законом межі допустимої поведінки адвоката, зумовлені особливостями його правового статусу та діяльності щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги.

Розглядаючи права адвоката, ми можемо для зручності уявляти їх у вигляді системи, як часто розглядають основні права і свободи людини і громадянина. При цьому систематизація прав передбачає їх класифікацію, тобто поділ на види. Основним питанням при класифікації тих чи інших об'єктів або явищ є ознаки, за якими вона здійснюється.

Насамперед зазначимо, що слід відмежовувати професійні права адвоката від т. зв. загальних прав, тобто тих, якими наділені усі фізичні особи, адже адвокат, як і будь-якій фізичній особі, притаманний комплекс прав, що закріплені як у Конституції України, так і в цілому ряді міжнародно-правових документів (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права та ін.). Ці права (часто іменуються конституційними) традиційно прийнято поділяти за змістом (предметом) на кілька груп: громадянські (особисті), політичні, економічні, соціальні та культурні. Якщо розглядати співвідношення між загальними (конституційними) правами адвоката і його професійними правами, то зрозуміло, що конституційні права будуть своєрідним стрижнем правового статусу будь-якого індивіда, у тому числі й адвоката, і саме в цих загальних правах укорінюються можливості виникнення усіх інших прав, необхідних для нормальної життєдіяльності особи.

Слід також звернути увагу на співвідношення професійних прав адвоката і його процесуальних прав. Останні реалізуються при здійсненні адвокатом захисту чи представництва в тому чи іншому виді судочинства і передбачаються у процесуальному законодавстві (наприклад, ст.ст. 46–47 КПК). На нашу думку, професійні права адвоката включають у себе, у тому числі, і його процесуальні права. Оскільки, скажімо, у випадку укладення договору правової допомоги і здійснення захисту підозрюваного у кримінальному провадженні адвокат не лише набуває тих прав, що передбачені безпосередньо КПК, але за ним також «залишаються» ті права, що передбачені ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Більше того, процесуальні права адвокат набуває значно пізніше, оскільки для цього він повинен вступити в процесуальні правовідносини у передбаченому законом порядку, а права, передбачені законом, який регулює здійснення адвокатської діяльності, можуть бути ним реалізовані ще на стадії консультування клієнта.

Зазначений підхід підтримується більшістю науковців, які розглядали це питання. Так, Л. В. Тацій підкреслює, що професійні права адвоката поділяються на: 1) права, що впливають зі статусу адвоката та 2) процесуальні права адвокатів при здійсненні ними представництва в суді або захисту обвинуваченого⁴. І. Є. Марочкін також виділяє серед прав адвоката ті, що впливають зі статусу адвоката, та процесуальні права адвоката⁵. Тому складно погодитись з позицією О. В. Маслюк, який вважає, що слід окремо вирізняти професійні права адвоката, які прописані в ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також процесуальні права, послані на які містяться в процесуальних кодексах⁶. Такий висновок підкріплюється також визначенням «професійних прав адвоката», наведеним у Положенні про Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, – це права адвоката, зазначені у ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також права, які надаються процесуальними кодексами та законами України захиснику, представнику, особі, яка надає правову допомогу (п. 1.5)⁷.

Таким чином, можна вести мову про поділ професійних прав адвоката залежно від нормативно-правового акта, в якому такі права закріплені (за формально-юридичним критерієм) на професійні права, передбачені ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та процесуальні, тобто ті, що передбачені процесуальним законодавством. При цьому ті професійні права адвоката, які безпосередньо передбачені законом, що регулює здійснення адвокатської діяльності, у літературі називають по-різному. А. В. Рагулін вважає, що такі права слід іменувати статусними, оскільки вони невід'ємно пов'язані зі статусом адвоката, як особи, яку суспільство через посередництво механізму державно-правового впливу уповноважило здійснювати функцію захисту⁸. С. С. Бичкова, аналізуючи адвоката як учасника цивільних процесуальних правовідносин, визначає, що згідно з ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат наділяється спеціальними правами⁹, в той час як О. В. Меліхова вважає їх основними професійними правами адвоката¹⁰. А російський вчений Л. А. Стешенко стверджує, що закон про адвокатуру визначає загальні права адвоката, що надає

правову допомогу¹¹. На нашу думку, щоб не створювати плутанини із загальними (конституційними) правами чи спеціальними процесуальними правами, доцільно іменувати професійні права адвоката, передбачені ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», основними професійними правами.

Переходячи до інших класифікацій професійних прав адвоката, зазначимо позицію російського вченого С. А. Деханова, який, проаналізувавши положення ряду міжнародних документів (зокрема, Основних принципів, що стосуються ролі юристів, та Рекомендації № R (2000) 21 Комітету Міністрів Ради Європи «Про свободу професійної діяльності адвокатів») поділяє усі права адвоката, встановлені цими документами, на такі групи:

- 1) право давати консультації з правових питань і представляти інтереси клієнта у всіх видах провадження, а також на підприємствах, установах та організаціях;
- 2) право на свободу пересування в цілях надання правової допомоги клієнту;
- 3) право на своєчасне ознайомлення з інформацією, документами і матеріалами справи;
- 4) право на свободу висловлювання, віросповідання, об'єднання в асоціації та організації;
- 5) права, обумовлені гарантіями незалежності адвоката і збереження адвокатської таємниці (право відмовити у представленні відомостей, пов'язаних з наданням юридичних послуг у конкретних справах, а також цивільний та кримінальний імунітет від переслідувань за заяви та дії, здійснені адвокатом у процесі своєї професійної діяльності)¹².

Як бачимо, така класифікація розподіляє права адвоката за їх змістом, однак, на нашу думку, вона є дещо суперечливою. Так, автор передбачає серед прав адвоката і загальні (конституційні) права, такі як право на свободу пересування, на свободу висловлювання, віросповідання, які звісно ж є правами будь-якого адвоката, але знаходяться поза межами його професійних прав. А виділення такої групи прав адвоката, як права, обумовлені гарантіями адвокатської діяльності, призведе до змішування власне прав адвоката та гарантій. Хоча підкреслимо, що деякі правники вважають права адвоката складовою правових гарантій¹³.

Принагідно зазначимо, що ЗУ «Про адвокатуру» 1992 р. містив дві статті, присвячені правам адвоката, – ст. 6 «Професійні права адвоката» (подібна до ст. 20 нині чинного закону) і ст. 11 «Соціальні права адвоката та його помічника». Остання передбачала право адвоката та його помічника на відпустку та всі види допомоги з державного соціального страхування, які, очевидно, не є саме професійними правами адвоката і належать до загальних прав. Приймаючи ж новий ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», законодавець відмовився від подібної норми.

Статтею 20 чинного закону по суті також наведена класифікація основних професійних прав адвоката за змістом. Ця норма в цілому є подібною до ст. 6 раніше чинного закону, однак передбачає дещо ширший і деталізований перелік прав адвоката. І так як і «стара» норма, ст. 20 передбачає відкритий перелік прав адвоката. Однак слід звернути увагу на те, що законодавець двічі наголошує на цьому: у абз. 1 – «під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги... зокрема...» і у п. 11, де передбачено право «користуватися іншими правами, передбаченими цим Законом та іншими законами». Очевидно, що це зайве дублювання.

Усього ж ст. 20 Закону передбачені такі основні професійні права адвоката: 1) право звертатися з адвокатськими запитами; 2) представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних та юридичних осіб у суді, органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах, організаціях, громадських об'єднаннях; 3) ознайомлюватись на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; 4) складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи і подавати їх у встановленому законом порядку; 5) доповідати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді; 6) бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті клопотань і скарг; 7) збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватись з ними та опитувати осіб за їх згодою; 8) застосовувати технічні засоби; 9) посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів; 10) одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань.

Для порівняння зазначимо, що Федеральне положення про адвокатуру Німеччини від 1 серпня 1959 р. передбачає такі права адвоката: право на надання консультацій з будь-яких юридичних питань та представництво у судах, третейських судах та в органах державної влади (§ 3), право здійснювати адвокатську діяльність на всій території держави (§ 5), право на об'єднання (§ 59-с) і зазначає, що детальні професійні права визначаються статутом у формі Положення про професію (§ 59b). Також більш конкретні права адвоката залежно від сфери діяльності прописані в таких законодавчих актах, як Цивільне процесуальне уложення Німеччини від 30 січня 1877 р., Кримінально-процесуальний кодекс від 1 лютого 1877 р. та ін.

Згідно із Законом від 31 грудня 1971 р. французькі адвокати наділені правом надавати правову допомогу як в позасудовій сфері, так і безпосередньо шляхом участі в судових засіданнях, правом на свободу переміщення, правом на об'єднання, правом на адвокатську таємницю. Інші права адвоката передбачені окремими актами, наприклад, Кримінально-процесуальним кодексом Франції.

В. Р. Дюкіна, яка аналізувала законодавство Іспанії, Португалії, Англії та Уельсу з цього питання стверджує, що вони передбачають аналогічний французькому та німецькому законодавству перелік прав адвоката¹⁴.

Натомість законодавство про адвокатуру країн СНД з цього питання прогнозовано ближче українському. Так, Федеральний закон «Про адвокатську діяльність та адвокатуру в Російській Федерації» від 31 травня 2002 р. зазначає такі права адвоката: збирати відомості, необхідні для надання правової допомоги, у т. ч. витребувати довідки, характеристики; опитувати осіб за їх згодою; збирати та надавати предмети і документи, що можуть бути визнані речовими чи іншими доказами; залучати спеціалістів; безперешкодно зустрічатись зі своїм довірцем наодинці, в умовах, що забезпечують конфіденційність; фіксувати інформацію (у т. ч. за допомогою технічних засобів), що міститься в матеріалах справи (ст. 6)¹⁵. Подібний перелік прав адвоката передбачається ст. 53 Закону про адвокатуру Республіки Молдова від 19 липня 2002 р. та ст. 18 Закону Республіки Вірменія «Про адвокатуру» від 14 грудня 2004 року.

Крім аналізованих, деякі вчені наголошують на необхідності виділення ще однієї групи прав адвоката. Так, І. Є. Марочкін вважає, що всі права адвокатів можна поділити на три групи: права, що випливають зі статусу адвоката, процесуальні права адвоката та права адвокатів як членів адвокатських об'єднань. Останні включають право створювати в установленому законом порядку місцеві, всеукраїнські й міжнародні об'єднання, а також право цих об'єднань та безпосередньо адвокатів бути членами міжнародних організацій адвокатів і юристів¹⁶. А О. В. Маслюк поділяє професійні права адвоката, визначені ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», на організаційні, що притаманні адвокату в силу його членства в самоврядній організації адвокатів, та права функціонального характеру, які визначають повноваження адвоката при здійсненні основного завдання – захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб¹⁷. На нашу думку, якщо і розглядати права адвоката з точки зору їх поділу на організаційні та функціональні, то все ж усі права, передбачені ст. 20 Закону, слід вважати функціональними.

Що ж до організаційних прав, то їх можна розглядати двоюко. По-перше, в контексті організаційних форм діяльності адвокатури. Згідно з положеннями ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», особа, яка одержала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, може здійснювати адвокатську діяльність у трьох формах: 1) індивідуально (ст. 13 Закону); 2) відкрити адвокатське бюро (ст. 14); 3) шляхом об'єднання з іншими адвокатами в адвокатське об'єднання (ст. 15). По-друге, організаційні права адвоката можна розглядати в контексті адвокатського самоврядування. Зокрема, йдеться про уже згадані положення ст. 18 Закону: адвокати мають право створювати місцеві, всеукраїнські та міжнародні об'єднання, а також бути членами міжнародних організацій адвокатів та юристів.

Розглядаючи інші види класифікації прав адвоката, зазначимо, що однією з найпоширеніших у літературі є класифікація прав залежно від стадій провадження¹⁸. Звичайно, така класифікація охоплює насамперед процесуальні права адвоката. При цьому постає питання виділення таких стадій провадження, оскільки у літературі щодо цього є різні точки зору. Візьмемо, до прикладу, кримінальне провадження. В. Я. Тацій та Ю. М. Грошевий визначають стадії як відносно самостійні частини кримінального провадження, які характеризуються притаманними їм особливостями і слугують досягненню цілей та розв'язанню загальних завдань кримінального провадження. На їх думку, у кримінальному процесі можна виділити вісім стадій: 1) досудове розслідування; 2) підготовче провадження; 3) судовий розгляд; 4) провадження в суді апеляційної інстанції; 5) провадження в суді касаційної інстанції; 6) виконання судових рішень; 7) провадження у ВСУ; 8) провадження за нововиявленими обставинами¹⁹. Також є точка зору про існування п'яти стадій: 1) досудове розслідування; 2) притягнення до кримінальної відповідальності; 3) судове провадження у першій інстанції; 4) судове провадження з перегляду судових рішень; 5) виконання судових рішень²⁰. Подібна невизначеність існує і серед цивілістів-процесуалістів²¹. Зокрема, пропонують виділяти такі стадії цивільного процесу: 1) подання заяви до суду; 2) відкриття провадження у справі; 3) провадження у справі до судового розгляду; 4) судовий розгляд; 5) звернення судового рішення до виконання.

Звісно, що принципового значення для класифікації процесуальних прав адвоката вирішення спірного питання щодо виділення певної кількості стадій того чи іншого провадження не має, однак на цей аспект потрібно зважати при характеристиці конкретних прав і меж їх реалізації. Крім того, розгляд стадій різних видів проваджень дає нам змогу виділяти існування принаймні досудової стадії, стадії судового розгляду та стадії виконання судового рішення, професійні права адвоката на яких будуть різнитись.

Також розгляд стадій різних видів проваджень допомагає виділити ще одну підставу класифікації прав адвоката – залежно від стійкості належності таких прав їх можна класифікувати на ті, які належать адвокату постійно, та ті, які належать адвокату на певній стадії провадження. Очевидно, що більшість прав, передбачених ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат може реалізувати протягом усього провадження, але, скажімо, лише на стадії досудового розслідування захисник може реалізувати такі права, як право брати участь у проведенні слідчих дій та право до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення (ч. 5 ст. 46 КПК).

Іншим критерієм класифікації прав адвоката є залежність реалізації конкретних прав адвоката від рішень інших осіб²². Якщо права складати заяви, скарги, клопотання та інші правові документи, посвідчувати копії документів у справах, які він веде, адвокат може здійснити самостійно, то для реалізації права на ознайомлення на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами необхідне волевиявлення іншої особи.

Підсумовуючи, можна зазначити, що професійні права адвоката, передбачені ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є базовою складовою усього комплексу професійних прав адвоката, оскільки при виникненні у адвоката функції представництва чи захисту вони доповнюються правами, передбаченими

положеннями процесуального законодавства. Тому усі професійні права адвоката можна поділити за формально-юридичним критерієм на основні професійні права, які передбачені ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та процесуальні права, у рамках яких можна також виділяти права адвоката в кримінальному процесі, цивільному, господарському та ін. Також права адвоката можна класифікувати за змістовим критерієм. Крім того, серед професійних прав адвоката можна виділяти ті, які він може здійснювати на тих чи інших стадіях певного провадження, а також ті права, які можуть бути реалізовані адвокатом постійно (на будь-якій стадії) чи лише в межах певної стадії (стадій) провадження. Також є права, які адвокат може здійснити самостійно, а є ті, реалізація яких залежить від інших осіб.

¹ Синеокий О. В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты : учеб. пособ. / О. В. Синеокий. – Х. : Право, 2008. – 496 с. – С. 15.

² Восточное партнерство – Содействие правовой реформе в странах Восточного партнерства. Рабочая группа «Профессиональные судебные системы». Доклад: Профессия адвоката. – Страсбург, 2012. – 318 с. – С. 7.

³ Леськів С. Р. Професійні права суддів України: сутність, ознаки та актуальні питання їх реалізації / С. Р. Леськів // Наукові записки Інституту законодавства ВРУ. – 2015. – № 4. – С. 52–56. – С. 55.

⁴ Тацій Л. В. Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і громадянина: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Тацій Лариса Василівна; Харківський ун-т внутрішніх справ. – Х., 2008. – 23 с. – С. 12.

⁵ Організація судових та правоохоронних органів : підручник / за ред. проф. І. Є. Марочкіна ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2014. – 448 с. – С. 396–398.

⁶ Маслюк О. В. Права адвоката-захисника в контексті спростування підозри (обвинувачення): сучасний стан та шляхи вдосконалення / О. В. Маслюк // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 2 – С. 259–262. – С. 260.

⁷ Положення про Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності : рішення Ради адвокатів України № 182 від 27 липня 2013 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unba.org.ua/komitety>

⁸ Рагулин А. В. Профессиональные права адвоката-защитника в Российской Федерации: вопросы теории и практики : дис. ... док. юрид. наук : спец. 12.00.11 / Рагулин Андрей Викторович ; Фед. гос. авт. обр. учреждение высшего образования «Российский университет дружбы народов». – М., 2014. – 462 с. – С. 73.

⁹ Бичкова С. С. Окремі аспекти участі адвоката у цивільному процесі України / С. С. Бичкова, Г. В. Чурпіта // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 9. – С. 116–122. – С. 118.

¹⁰ Меліхова О. В. Адвокатура в Україні : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / О. В. Меліхова. – К. : КНЕУ, 2005. – 90 с. – С. 42.

¹¹ Стещенко Л. А. Адвокатура в Российской Федерации : учеб. / Л. А. Стещенко, Т. М. Шамба. – 2-е изд., перераб. – М. : Норма, 2008. – 528 с. – С. 126.

¹² Дюкіна В. Р. Гражданско-правовое регулирование оказания адвокатских услуг в праве Европейского Союза : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Дюкіна Вероника Раисовна ; Мин-во образования РФ, Российский университет дружбы народов. – М., 2014. – 201 с. – С. 80–81.

¹³ Хотенець П. В. Правовий статус адвоката в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 / Хотенець Павло Васильович ; Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого. – Х., 2002. – 23 с. – С. 16.

¹⁴ Дюкіна В. Р. Вказана праця. – С. 81–82.

¹⁵ Федеральный закон от 31 мая 2002 г. № 63-ФЗ (ред. от 13 июля 2015 г.) «Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.gov.ru/>

¹⁶ Організація судових та правоохоронних органів : підруч. / за ред. проф. І. Є. Марочкіна ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2014. – 448 с. – С. 398.

¹⁷ Маслюк О. В. Права адвоката-захисника в контексті спростування підозри (обвинувачення): сучасний стан та шляхи вдосконалення / О. В. Маслюк // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 2. – С. 259–262. – С. 260.

¹⁸ Хотенець П. В. Правовий статус адвоката в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 / Хотенець Павло Васильович ; Нац. юр. академія України ім. Я. Мудрого. – Х., 2002. – 23 с. – С. 17.

¹⁹ Кримінальний процес : підруч. / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капеліної, О. Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с. – С. 23.

²⁰ Леоненко М. І. Структура стадійної побудови кримінального провадження в контексті сучасного реформування кримінального процесу України / М. І. Леоненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Вип. 2. – С. 77. – (Серія «Юридичні науки»).

²¹ Курс цивільного процесу : підруч. / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с. – С. 44–48.

²² Рагулин А. В. Вказана праця.

Резюме

Фещук Т. С. Поняття та система професійних прав адвоката в Україні.

Стаття присвячена питанням поняття та особливостей професійних прав адвоката відповідно до законодавства України. Розглядається співвідношення між професійними, конституційними та процесуальними правами адвоката. Автор аналізує різні підходи до класифікації професійних прав адвоката та вносить власні пропозиції з цих питань.

Ключові слова: адвокатура, правовий статус адвоката, права адвоката, професійні права, процесуальні права.

Резюме

Фещук Т. С. Понятие и система профессиональных прав адвоката в Украине.

Статья посвящена вопросам понятия и особенностей профессиональных прав адвоката в соответствии с законодательством Украины. Рассматривается соотношение между профессиональными, конституционными и процессуальными правами

адвоката. Автор анализирует разные подходы к классификации профессиональных прав адвоката и делает собственные предложения по этим вопросам.

Ключевые слова: адвокатура, правовой статус адвоката, права адвоката, профессиональные права, процессуальные права.

Summary

Feshchuk T. The concept and the system of advocate's professional rights in Ukraine.

The article addresses the issues of the concept and features of professional rights of advocate under the Ukrainian legislation. Correlations between advocate's professional and constitutional rights, as well as professional and procedural rights are dealt with. The author analyses different approaches to the classification of professional rights of advocate and makes proposals about it.

Key words: advocacy, legal status of advocate, lawyer's rights, advocate's rights, professional rights, procedural rights.

УДК 342.924

Т. В. ЯЦЕНКО

Тетяна Василівна Яценко, студентка магістратури Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТИВ

Інститут адміністративних актів у розумінні системи правових норм, принципів і правил діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (суб'єкти публічної адміністрації) із прийняття індивідуальних актів, спрямованих на створення, зміну, припинення прав та обов'язків громадян і юридичних осіб в Україні перебуває на етапі становлення. Передусім варто відзначити відсутність чинного законодавства в нашій країні, предметом якого є регулювання адміністративних процедур загалом та адміністративних актів зокрема. Необхідно також підкреслити, що вітчизняними законодавцями було зроблено спробу кодифікації вимог до всіх форм діяльності публічної адміністрації, однак Адміністративно-процедурний кодекс прийнято не було. Проте питанням правового регулювання адміністративних процедур значну увагу приділено у країнах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС), які тлумачать необхідність запровадження вимог до діяльності публічної адміністрації із змісту норм Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якими гарантується право кожної особи на належний порядок розгляду й вирішення її справи (ст. 13)¹. Таким чином, цьому праву кореспондується обов'язок держави передбачити і встановити такі правила поведінки суб'єктів, наділених повноваженнями реалізовувати функції держави у сфері публічного управління, за яких сама процедура є зрозумілою, доступною, зручною, певною мірою передбачуваною тощо, що цілком підпадає під ознаки впровадженої практично у країнах-членах ЄС концепції належного урядування.

Україна, підписавши Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з другої сторони² (далі – Угода), взяла на себе низку зобов'язань, пов'язаних передусім із проведенням певних реформ, які мають на меті забезпечити такий правовий простір, який має відповідати аналогічному правовому простору країн ЄС.

Про необхідність здійснення ціннісної переорієнтації доктрини адміністративного права України, запровадження нових понять, втілення «людиноцентристського» вектору розвитку науки і практики врегулювання відносин між державою та громадянами та запозичення досвіду європейських країн зазначали у своїх роботах такі вітчизняні дослідники, як В. Б. Авер'янов, Н. В. Гнидюк, І. А. Грицяк, І. Б. Коліушко, Д. М. Лук'янець, А. А. Пухтецька, В. П. Тимошук, А. М. Школик; щодо сучасних напрямів розвитку адміністративно-правової науки і правового регулювання у європейських країнах у своїх роботах вели мову й такі зарубіжні фахівці: Г. Бребан, Ж. Ведель, Д. Галліган, Ж. Зіллер, П. Леманн, І. Ріхтер, Е. Шмідт-Ассман, Б. Шльоер та інші.

Метою цього дослідження є з'ясування основного підходу до побудови інституту адміністративних актів у європейських країнах із метою використання їх практичного досвіду у контексті формування теоретичного і практичного підґрунтя правового регулювання інституту адміністративних актів в Україні.

Відповідно до окресленої мети було поставлено наступні завдання:

- виявити необхідність забезпечення правового регулювання усіх форм діяльності публічної адміністрації, у тому числі й щодо прийняття адміністративних актів;
- визначити передумови і напрями розвитку правового регулювання форм діяльності суб'єктів публічної адміністрації;
- провести порівняння щодо визначення призначення держави у регулюванні суспільних відносин, положення людини у взаємовідносинах із державою та її представниками в Україні та європейських країнах.